پێشەکی یەک

منتدى إقرأ الثقافي

بۆ مێژووی ئیسلامی کورد

www.iqra.ahlamontada.com

ئامادەکردنی
هادی عەلی

١٤١٤ ک ١٩٩٣ ز

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمة
في التأريخ
الاسلامي الكردي

باللغة الكردية

بقلم
هادي علي

پێشەکی یەک

بۆ مێژووی ئیسلامی کورد

ئامادەکردنی
هادی عەلی

× ناوی کتێب :   پێشه کی یه ک بۆ مێژووی ئیسلامی کورد
× ناوی دانه ر : هادی علی
بڵاوکه ره وه : کتێبخانه ی ڕۆشنبیر - سلێمانی-
× چاپی / دووه م
× ١٤١٤ ک ١٩٩٣ ز

"١"

کاتێ ئەم پێشەکیە ئەنوسین ، مەبەستمان ئەوە نیە کە دەربارەی مێژووی نەتەوەیی یان هەرێمایەتی کورد بکۆڵینەوە • بەڵکو مێژوی یەکێك لەگەلانی ئیسلام روون ئەکەینەوە کە لەبنیات نانی شارستانێتی ئیسلامی‌دا دەورێکی باڵای هەبوە •

مێژووی ئیسلامی بریتی نیە لەمێژوی گەلی عەرەب بەتەنیا ، بەڵکو بریتی‌یە لەمێژوی هەمو ئەو گەلانەی کە لەسایەی ئیسلامدا بەشێوەیەکی واقیعی ژیاون • گەلی کوردیش یەکێکە لەو گەلانەو جێگای تایبەتی لەمێژوی پرشنگداری ئیسلامدا گرتوە • بۆیە پێویستە گرنگی‌یەکی تایبەت بەمێژوی ئیسلامی کورد بدرێت ، چونکە تا رادەیەکی زۆر پشت گوێ خراوەو بەدەستی ئەنقەست دەستکاری‌و گۆرانی تێدا کراوە •

ئێمە لێرەدا لەو کەسانە نین بۆ گەلی کورد بکرین‌و داوای بەزەیی‌و لێبوردنی لەعەرەب‌و گەلانی تر بۆ بکەین‌و سۆزی خەلکی بۆ بجووڵێنین ، چونکە گەلی کورد زۆر لەوە گەورەترو پایە بەرز ترە •

ئێمە ئەمانەوێت راستی‌یەکانی مێژو بخەینە پێش چاو بۆ ئەوەی بزانین کە تا چ رادەیەك دەستکاری مێژوی گەلانی ئیسلام کراوەو راستیەکانی شاراونەتەوەو پێ شێل کراون •

گەلی کورد بنەرەتێکی پتەوو سروشتێکی خاوێن‌و باوەرێکی قووڵی هەیە ، ئەتوانێت سەر لەنوێ هەڵستێتەوەو بوونی ئیسلامی خۆی دیاری بکات‌و دەورێکی کاریگەر لەرووداوەکانی جیهاندا ببینێت ئەگەر چی باری ئێستای نالەبارە ، بەلام سەرزەنشت‌و گلەیی لێ ناکرێت ، دەربارەی ئەم بارە ناهەموارەی کە لەم سەردەمەدا تیایا ئەتلێتەوە لەگەڵ ئەو هەست‌و روانینە تایبەتیەی بەرامبەر ئیسلام‌و گەلانی موسڵمانی دەورو بەری هەیەتی ، گلەیی لێ ناکرێت ، چونکە کاتێ ناوی ئیسلام لائەبرێ تەنیا چەند کەسانێکی دروزن‌و خۆپەرست‌و دنیا پەرست نەبێت ، واقیعێکی راستەقینەی ئیسلامی نابینێت ، و کاتێ ناوی عەرەبی لائەبرێ تەنیا سەربازو ئەفسەری خوێن رێژو سی‌خورو پۆلیسی دڵ رەق زیاتر هیچی تری بیر ناکەوێتەوە • پێویستە لەپێشا گلەیی‌و سەرزەنشت ئاراستەی عەرەب‌و گەلانی تری ئەمروی موسڵمان بکرێت وەك تورك‌وفارس • پێویستە ئەو گەلانە لەپێشا دەست لەبانگی نەتەوە گەری‌و جیاوازی خوێن‌و زمان‌و نەژاد هەڵگرن • عەرەبەکان پێویستە وتە پیروزەکەی عومەر بهێننەوە یادی خۆیان کە پێیان ئەڵێ : ئێوە زەبونترین قەوم بوون ، خوا بەئیسلام پایە بەرزی کردن ئەگەر بەتەمای پایە بەرزی بن لەشتێکی تردا ئەوا خوا رسواتان ئەکات •

گەلی کوردیش پێویستە ئەوە بزانن کە تەنها لەسایەی ئیسلامدا ئەتوانن بەسەربەرزیو کامەرانی بژینو دەوریکی بالاَ لەرووداوەکانی جیهانیدا ببینن ٠ مێژووی هەزار ساڵەی کورد چاکترین بەڵگەیە لەسەر ئەم راستییە ٠

رووداو و کارەساتە ناخۆشەکانی ئەم سەدەیەو باری ناهەمواری ئێستامان پشتگیری ئەم بۆچوونەمان ئەکەن ٠ بۆ دڵنیا بوون لەم پێویستمان بەلێکۆڵینەوەیەکی مێژووی ئیسلامی کورد هەیە کە لەسەر بنچینەیەکی زانستییانەو لەروانگەی راستەقینەی ئیسلامەوە دابرێژرێت ٠

" ٢ "

خوای پەروەردگار ئاینی ئیسلامی بۆ کرۆی ئادەمی بریار داوە ٠ هەر چەندە لەسەرەتاوە لەناو گەلی عەرەبدا دەستی پێ کردوە ، بەلاَم ئەوە ناگەیەنێت کە عەرەب خاسیەتی تایبەتو جیاوازیان لە گەلەکانی تر هەیە ٠ چونکە قورئانی پیروز یەکێتی دروست بوونو بنەچەی مرۆڤایەتی روون کردۆتەوە کە ئەڵێت :

" یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی وجعلناکم شُعوبا وقبائل لتعارفوا، ان اکرمکم عند اللـــه اتقاکم ان اللـــه علیم خبیر " سورەتی ـ الحجرات ـ ئایەتی ١٣

واتە : ئەی ئادەمییەکان : خوا ئێوەی لەنێرو مێیەك ((ئادەم و حەوا)) دروست کردوەو کردنی بەچەندەها گەلو هۆزەوە بۆ ئەوەی یەکتری بناسنو بە خۆشیپێکەوە بژین ، دڵنیا بن کە چاکترینتان لەلای خوا ئەو کەسەتانە کە زیاتر لەخوا ترسو خواناس بێت ٠ بەراستی خوا زاناو بەئاگای بێ هاوتایە ٠

عەرەب هەروەك گەلانی تری ئەو سەردەمە لەزەنگاوی جاهیلیەتدا ئەتلانەوەو لەهەموو روویەکی ژیانیدا دواکەوتو و گومرا بوون ٠ سەرچاوەی باری ناهەمواری ژیانیان بریتی بوو لەبیر و باوەریکی بت پەرستیو ماددی بوگەن کەریکای بیر کردنەوەی خاوێنی لێ گرتبون ٠ عەرەبەکان بەو پەری توندو تیژییەوە دژی بانگەوازی ئیسلام راوەستانو بەربەرەکانیان ئەکردو سزاو ئازاری هەلگرەکانیان ئەدا وەك : بیلالی حەبەشی و صوهەیبی رومی و عەمماری کوری یاسر و سومەیەی دایکی کە یەکەم شەهیدی ئیسلامە و بەدەستی ئەبو جەهلی ناپاك ـ کەیەکێکە لە گەورە پیاوانی عەرەب ـ شەهید کرا ،کاتێ لەژێر سزاو ئەشکەنجەدا ئارامی گرتو خۆی بەدەستەوە نەدا ٠

ئەبولەهەب و ئەبوجەهل و وەلیدی کوری موغەیرە و گەلێ لەگەورە پیاوانی تری عەرەب کە نەتەوەگەری و بت پەرستی جاهیلی لەئاستی خۆری روناکی ئیسلام کەرو کوێری کرد بوون ، بەهەموو تواناییەکیانەوە بەرهەڵستی ئەم دینە

پاکیان نەکرد • بۆیە ئەتوانین بڵێین : ئەوانەی لەسەرەتاوە باوەڕی خاوێنی ئیسلامیان هەڵگرت ، تەنیا عەرەب نەبوون ••• وە ئەگەر عەرەب یەکەم کەس بوو بن کە ئاینی ئیسلامیان هەڵگرتبێ‌و لەپێناویا خەباتیان کرد بێ ، هەر ئەوانیش بوون کە لەسەرەتاوە دژی راوەستاون‌و بەربەرەکانیان کرد •

کەوانە ئیسلام بەرنامەیەکی عەرەبی نی‌یەو بەرهەمێکی نەتەوەیی نیە کە بە کەڵی عەرەبەوە بەسترا بێت • ئەگەر وا بوایە ، ئەوا بەتوندی دژی نەئەوەستان‌و بەرهەڵستیان نەئەکرد • هەروەها ئەگەر بەپەیدا بوویەکی هەرێمایەتی‌و نەتەوەیی دابنرێ ، بەو شێوەی هەڵگرانی تیۆری نەتەوەگەری جاهیلی ئەیانەوێ بەخەڵکی بکەیەنن ، ئەوا هیچ نرخێك بۆ سەرچاوە ئاسمانیەکەی نامێنێتەوە •

بەڵێ پێغەمبەری ئیسلام ـ درودی خوای لێ بێت ـ عەرەب بووە ، بەڵام ئەمە نابێتە هۆیەك بۆ عەرەبیێتی ئیسلام • چونکە ئیسلام نەبەرهەمی ((محمد)) ە ـ درودی خوای لێ بێت ـ وە نەبەرهەمێکی (عەرەبی)یە • بەڵکو (محمد) ـ درودو سەلامی خوای لێ بێت ـ پێغەمبەری خوایە وەك پێغەمبەرانی پێشوو • وە ئەگەر پێغەمبەری ئیسلام عەرەب بووە ، ئەبێ ئەوەشمان لەبیر نەچێت کە ئەبولەهەب و ئەبوجەهل‌و وەلیدی کوری موغەیرەش هەر عەرەب بوون • ئەگەر عەرەبیێتی پێغەمبەر هۆیەك بێت بۆ عەرەبیێتی ئیسلام ، نەئەبوو پێغەمبەرو ئەبولەهەبی مامی هەڵوێستیان دەربارەی ئیسلام پێچەوانەی یەکتر بوایە •

دانانی ئیسلام لەقالبێکی نەتەوەگەری‌دا ، هەڵقوڵاوی بیرو رایەکی (عیلمانی) یانەیە کەدەرکەوتنی ئیسلام بەکەڵی عەرەبەوە ئەبەستێت نەك بەناردنی (وەحی) لەلایەن خواوە • هەر چەند ئەم بۆ چوونە وا پیشان نادات کەئینکاری وەحی بکات ، بەڵام لەناوەرۆکەکەیدا ئینکاری هەیە • چونکە ئیسلام بە " کەلەپوریکی عەرەبی رووت " دائەنێت‌و کەلەپوریش بەرهەمێکی نەتەوەیی‌یە ، نەك لە ئاسمانەوە لەلایەن خوای پەروەردگارەوە نێررا بێتە خوارەوە •

ئەم بۆ چوونە جاهیلی‌یە هەر لەسەرەتاوە تێکدانی بنچینەکانی باوەڕی ئیسلامی مەبەستە ، چونکە باوەڕی ئیسلام لەسەر بوونی (وەحی) دامەزراوە ، نەك لەسەر بوونی نەتەوەی عەرەب ، لەراستیا لەسایەی ئیسلامدا نەبێت مانای نەتەوەو یەکێتی‌یان هەرگیز نەزانیوە • لەپێش ئیسلامدا عەرەب بریتی بوون لەچەند هۆزو بەرەیەکی پرژو بڵاو و ناکۆك‌و هەرگیز دوژمنایەتی‌و برا کوژی‌یان لێ نەبراوە •

هەر لەسەرەتاوە لە ((مەککە)) گەلێ ئایەت لەقورئانی پیرۆز هاتوونەتە خوارەوە کە لەگەڵ گروێ ئادەمی‌دا بەگشتی ئەدوێن‌و بەدڵنیایی جیهانێتی دینی ئیسلام ئەسەلمێنن • خوای پەروەردگار بە پێغەمبەر ئەفەرموێت : " وما

أرسلناك الا رحمة للعالمين " سورەتی الانبیاء،ئایەتی /١٠٧ واتە: خوای پەروەردگار تۆی ناردوە -ئەی پێغەمبەر -کە رەحمەت و کامەرانی بێت بۆ هەموو جیهانیەکان. کەواتە ئیسلام بەگەلی عەرەبەوە نەبەستراوە، بەڵکو بۆ گشت جیهانیەکانە، بۆیە ئادەمی و هەموو خاوەن ژیری یەکانی تریش کە لەم جیهانەدا ئەژین ئەگرێتەوە.

شوێنکەوتووانی تیۆری نەتەوەکەری چی ئەڵێن دەربارەی ئەو رووداوەی کــــە گەورە پیاوانی قورەیش داوایان لەپێغەمبەر کرد بۆ ئەوەی هەژارو بێ دەسەڵاتەکان لەدەوری خۆی دەربکات وەك صوهەیبی رۆمی و بیلالی حەبەشی و زەیدی کوری حاریسە. گوایە ئەمانە لەبەندەو کۆیلەکانن و ناگونجێت پێکەوە لەسەر ئــــەم بانگەوازە کۆببنەوە. بەڵام پێغەمبەر بەفەرمانی خوا هیچ گوێی بۆ ئەم داخوازیە بێ جێیە شل نەکردو رووی لەپیاوە ماقوڵانی نەتەوەی عەرەب وەرچەرخــــان. هەروەها قورئانی پیرۆز هەرەشە ئاراستەی گەلی عەرەب ئەکات، ئەگەر بێتـو پشت لەم دینە هەڵ بکەن، ئەوا گەلێکی تر ئەخاتە جێگەیان: " **فان تتولوا یستبدل قوما غیرکم ثم لایکونوا امثالکم** " سورەتی محمد /٢٨ ئایا ج تایبــــەت مەندیەك لەئاینی پیرۆزی ئیسلامدا بۆ گەلی عەرەب هەیە؟! ئایا چی رووی دا کاتێ عەرەب لەسەردەمی عەباسیەکاندا دەست بەرداری ئیسلام بوون و وازیان لێ هێنا؟! ئایا گەلی تورك و گەلی کورد نەبوون ئاڵایان لەدەست گرتن و جیهانــی ئیسلامیان لەچنگ ئەوروپای خاچ پەرست پاراست و روناکی قورئانیان گەیانــدە گەلێ ناوچەی زەوی کەعەرەب هەرگیز پێیان تێ نەخستبو؟!

ئاینی ئیسلام بۆ هەموو گەلانە.. بۆ هەموو مرۆڤایەتی یە هەتا هەتایـــە... ئیسلام کەلەپورێکی عەرەبی نیە تا عەرەبەکان لە (محمد)ەوە بۆیان مابێتەوە، چونکە (محمد) -دروودی خوای لێ بێت -لەکەسەوە بۆی جێ نەماوە.. بەڵکو لەلایەن خواوە نێرراوە بۆ ئەوەی نەوەی ئادەم ئاگادار بکاتەوەو بانگیان بکات بۆ ســــەر راستە رێبازی خوایی... هەموو گەلێك ئەتوانێ لەسەرچاوەی ئیسلام هەڵ بگوزێت و سەرکردایەتی جیهانی پێ بکات و کامەرانی هەر دوو جیهان بەدەست بهێنێت.

مێژونوسەکان بەشێوەیەکی تایبەتی زۆریان دەربارەی دەوری عەرەب لە بــلاو کردنەوەی ئیسلام و گەیاندنی بەجیهان نووسیوە، بۆ ئەوەی وای بخەنە بەرچــاو کەئیسلام دینی عەرەبەو بەس! لەراستی دا عەرەبەکان هەرچەندە کۆششیان بـۆ بلاو کردنەوەو پاراستنی ئیسلام کرد بێت، هێشتا هەر کەمە. چونکە بە هــــۆی ئیسلامەوە بوون بەمیللەتێکی ئەوتۆ کەبتوانن پێشەوایی جیهان بکەن و هـەمــوو گەلانی جیهان حسابیان بۆ بکەن و رێزیان لێ بگرن. هەرچەندە بەتەنها ئەوان نەبوون، بەڵکو کوردو تورك و گەلانی فارس و گەلانی تریش بەگشتی بەدرێژایی مێـژووی

ئیسلام دەوری باڵایان هەبووەو خەباتی سەختیان کردوە بۆ پاراستنی جیهانی ئیسلامو بڵاوکردنەوەی بەرنامە بێ وێنەکەیو قوربانی بێ پایانیان لەم بوارەدا بەخشیوە ٠ بۆیە قورئانی پیرۆز روویان تێ ئەکاتو ئەڵێت : " **يمنون عليك ان اسلموا ، قل لاتمنوا علي اسلامكم ، بل الله يمن عليكم ان هداكم للايمان ان كنتم صادقين** " سورەتی الحجرات /١٧ ٠ واتە : خوای گەورە روو ئەکاتە پێغەمبەرو ئەڵێت : منەت بارت ئەکەن کە موسڵمان بوون ، تۆیش بڵێ : منەت بارم مەکەن بەموسڵمان بوونتان ، بەڵکو خوا منەت بارتان ئەکات کەرێنمایی کردوون بۆ ئیمان هێنان ئەگەر ئێوە راست بکەن ٠

لێرەدا مەبەستمان ئەوە نی‌یە چاو لەو دەورە مێژویی‌یە دابخەین کە عەرەب پێی هەڵساون بۆ بڵاوکردنەوەی ئیسلام لەجیهاندا ، ئەوانەیان بەراستیو دروستی ئاڵای پیرۆزی قورئانیان هەڵگرت ، دوای ئەوەی وازیان لەدەمارگیریو رەگەزپەرستی هێناو مەبەستیان تەنیا دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی جیهانی ئیسلامی بوو ٠ بەڵام لەهەمان کاتدا نابێ چاو لەهەوڵو خەباتی گەلەکانی تریش دابخەین وەک :ـ تورکو کوردو فارسو ئەفغان ٠٠٠ هتاد ٠

لەم پێشەکی‌یەدا ئەمانەوێ پەرچی ئەو میللی گەریو رەگەز پەرستی‌یە بدەینەوە کە ئیسلام لەبەر خۆی دائەماڵێتو بیری نەفامی بوگەن لەجێگەی ئیسلامی پیرۆز دائەنێت ٠ بەهۆی گومرایی عەرەبەکان لەرێبازی راستی خوایی ، هەموو موسڵمانەکانی جیهانیان لەدەست خۆیاندا ، لەپێش هەموویانەوە ، ئەوانەی لەگەڵیانا لەزەوی و ژیانا هاوبەشن ، ئەوانەی بەدرێژایی مێژو بۆ ئیسلام ژیاون وەک گەلی کورد ٠

بۆ ئەو ئوممەتە قورئانی‌یە مەزنەی کە لەکوردو تورکو عەرەبو فارسو ئەفغان ٠٠٠ هتد پێک هاتوەو ئیسلام بەنەژادو نیشتمانو نەتەوەو ئامانج دائەنێن ٠٠٠ بۆ ئەمانە هەموو ئەم باسە ئەنووسین ٠٠ بەتایبەتی بۆ گەلی کوردی ستەم لێکراو ٠ لەخوای گەورە ئومێدەوارین لەتاریکستانی نەزانیو نەفامی رزگاریان بکات ورێ نمایی‌یان بکات بۆ سەر رێبازە راستەقینەکەی قورئان ، بەهیوای هەڵکەوتنی زانای پایە بەرزی تری وەک ((ئیبن صلاح شارەزوری)) و فەرمانڕەی مەزنتری وەک ((صلاح‌الدین)) ٠٠٠

"٣"

وەک لەپێشەوە ووتمان ، پێویستە مێژووی ئیسلام سەر لەنوێ بەپێی تێروانینی ئیسلامی بنوسرێتەوە ، وە ئەبێ بەتەواوی لەو دەست کاری کردنو گۆرانکاریانە پاک بکرێتەوە کە نیرراوانی ئاینیو رۆژهەلات ناسانی ئەوروپایی گاور تیایا

کردویانە بۆ ئەوەی بیخەنە قالبێکی نەتەوە گەری‌یەوە بۆ هێنانە دی مەبەست و ئاواتی گلاویان لەپەرتەوازە کردنی مێژوی ئیسلامی بۆ چەند مێژویەکی نەتەوەگەری و هەرێمایەتی کە هیچ پەیوەستیێکی گیانی لەنێوانیاندا نەبێت ۰ واتە بیکەنە مێژوی عەرەب و مێژوی کوردو مێژوی تورك ۰۰۰ هتد ۰

لەم رێگایەوە ئیسلامیش پەرت پەرت بکەن بۆ ئیسلامی عەرەبی و ئیسلامی تورکی و ئیسلامی فارسی و ۰۰۰ هتد ۰ بەم شێوەیە ئامانجی خۆیان بهێننە دی لە جێگیر کردنی بیرو رای نەتەوە گەری لەدڵ و دەروونی موسڵمانەکاندا بە گشتی و کەرت کەرتیان بکەن بۆ چەند بەشێکی نەتەوەیی کە چەندەها بەربەستی دەرونی و هەرێمایەتی و رەگەز پەرستی لەنێوانیاندا دروست ببێت ، وەك پێشەکیەك بۆ ئیمپریالیستی فیکری کە راستەوخۆ ئیمپریالیستی سەربازی بەدوایا دێت ، بەو شێوەیەی لەسەرەتای سەدەی بیستەمدا بەسەر جیهانی ئیسلامدا هات ۰ بیرو رای چەپەڵی نەتەوە گەری لەلایەن تورکەکان و عەرەبەکانەوە بوویە هۆی روخاندنی دەوڵەتی ئیسلامی عوسمانی ۰ ئیمپریالیستی خاچ پەرستی نوێ لەئینگلیزی و هۆڵەندی و فەرەنسی و ئیتالی و ئیسپانی و رووسی توانیان جیهانی ئیسلام لەنێوان خۆیاندا دابەش بکەن و هەر لایەکیان قەپی لەچەند پارچەیەك گرت وەك میراتێ بێت کە لەباب و باپیریانەوە بۆیان جێ مابێت ۰

دەوڵەتە ئیمپریالیزمەکان بەهەموو توانایەکیانەوە نەخشەیان دارێژرا بۆ پەرتەوازە کردنی ئەو گەلانەی لەسایەی ئیسلامدا پێکەوە ئەژیان و لەپێناویا قوربانیان‌ئەداو دژی دوژمنانی ئەجەنگان ۰ پەراوەکانی مێژوی ئەم سەردەمە هیچ بایەخێکیان بە روونکردنەوەی دەوری ئەو گەلانە نەداوە کە بەدرێژایی مێژوو بۆ ئیسلام ژیاون ، بەلام بەتەنیا هەر دەربارەی گەلی عەرەبیان نووسیوە هەروەك مێژوی ئیسلام بریتی بێت لەمێژوی عەرەب و بەس ۰ خۆ ئەگەر شتێکی کەمیش نوسرا بێت ، ئەوا بەشێوازێکی نارێك و ناشیاو نوسراوە کە جگە لەرق و کینەو بیری میللی گەری هیچی تر نابەخشێت ۰ بۆ نموونە پەراوەکانی مێژوی نوێ دەوڵەتی ئیسلامی عوسمانی بەئیمپریالیزمی تورکی ناو ئەبەن و بەپێشەوای سیاسەتی تەتریکی دائەنێن ، کە لەراستی‌دا " موستەفا کەمال ئەتاتورك " پێشەوای ئەم ئالوگەری‌یە بوو کە دەوڵەتە ئیمپریالیزمیەکان دەرهێنەری بوون ۰

ئەم فس فس پاڵەوانە یەکێك بوو لەئەندامانی پارتی " ئیتیحادو تەرەقی " کە ئالای میللی گەری تورانی‌یان هەڵکردبوو ۰ دامەزرێنەرانی ئەم پارتە لەجوولەکە ((سلانیك)) بوون لەیوگسلافیاو بەجوولەکەی ((دونمە)) ئەناسران ۰ بەرواڵەت وایان پیشان دابوو کە موسڵمان بوون ، بەلام لەراستی‌دا هەر جوولەکە بوون و

ماسۆنیەتی جیهانی هەڵی بژاردبوون بۆ بەجێ هێنانی نەخشەی گڵاوی ئیمپریالیزم لەناو جەرگەی جیهانی ئیسلامیدا (١)٠

دەوڵەتی عوسمانی دەوڵەتێکی ئیسلامی بوو کە ماوەی نۆ سەدە ئاڵای ئیسلامی هەڵکردبوو ٠ بەڵام لاوازیو کەمتەرخەمی هەندێ لەسوڵتانەکانو کاربەدەستانودەستی چەپەڵی ماسۆنیەت دەورێکی باڵایان نواند لەلاواز کردنو پێ شێل کردنو گۆڕانی رووی راستەقینەی ئەم دەوڵەتەدا ٠ ماسۆنیەت بەهۆی داموو دەزگاو کۆمەڵە پیاوەکانیەوە کە لەسەرانسەری جیهانی ئیسلامیدا جێگەی خۆیان کردبوەوەو لە سەر حسابی ماسۆنیەت ئیشیان ئەکرد ، توانیان شێوەیەکی ناهەموار لە نساو موسڵمانەکاندا بۆ ئەم دەوڵەتە دروست بکەن ، بەرادەیەك مرۆڤ شەرم بکات کە بەدەوڵەتێکی ئیسلامی دابنێت ٠

بۆ نموونە لەگشت پەراوەکانی مێژودا (سوڵتان عبدالحمید)یان وا داوەتە قەڵەم کە پیاوێکی زاڵمو خوێن رێژو بێ ویژدان بووەو تەنها خەریکی رابواردن و یاری کردن بووە لەگەڵ کەنیزەکو ئافرەتاندا ٠ بەڵام لەراستیدا ئەم سوڵتانە زۆر دوور بووە لەم جۆرە رەوشتانەو بگرە لەزۆربەی سوڵتانەکانی دەوڵەتی عوسمانی چاکتر خواناس‌تر بووەو زیاتر هەوڵی داوە جیهانی ئیسلام لەچنگی گاورو جوولەکە و دوژمنانی بپارێزێت ٠ بەڵام بەداخەوە لەسەردەمێکی زۆر ناهەمواردا فەرمانرەوایی گرتە دەست ٠ دوژمنان لەهەموو لایەکەوە تەنگیان پێ هەڵ چنی بوو ، بەرادەیەك بواریان نەئەدا کارو بار راست بکاتەوە ٠ پیلانێکیان رێکخستو بەهۆی پارتی ئیتحادو تەرەقی ماسۆنیەوە توانیان لەسەر تەختی خیلافەت لای بەرن ، بۆ ئەوەی هیچ کۆسپێك لەبەردەم دوژمنانی ئیسلامدا نەمێنێت بۆ بەجێ هێنانی نەخشەی ترسناکیان بۆ دابەش کردنی جیهانی ئیسلامو لەناو بردنی ئاینی ئیسلام ٠

هەڵگرانی بیری نەتەوە گەری عەرەبی دەورێکی ناپاکیان لەم تێکدانو گۆڕانەدا گێرا ٠ چونکە زۆربەی پێشەوایانی ئەم بیرە جاهیلیەتە گاور بوون و بۆ حسابی ماسۆنیەتی جیهانی ئیشیان ئەکردو لەقوتابخانەکانی ((تەبشیر))دا پەروەردە کرا بوون کە لەشام و میسرو سوداندا بۆ ئەم مەبەستە بنیات نرابوونو لەدەرگایەکی لەبار بوون بۆ چالاکیەکانی خاچ پەرستیو ماسۆنیەت دژی ئیسلام٠

---

(١) بۆ دڵنیا بوون لەم راستیانەو ژیانی ((کمال ئەتاتورك))بەدرێژی تەماشای کتێبی ((الرجل الصنم))بکە دانراوی ئەفسەرێکی تورکیە ٠

مێژوی ئیسلامی کوردیش تووشی ناهەموارترین کرداری گۆڕان و تێکدان و پشت گوێ خستن هاتووە • عەرەبی موسڵمان هیچ شتێك دەربارەی برایانی کوردی موسڵمانی نازانێت کەمەڵبەندی چیاکاندا بەدرێژایی مێژووی پڕ لەرووداو و کارەسات خەباتیان کردوەو لەگەڵ گەلانی تری موسڵماندا بەو پەری ئازایەتیو جوامێری‌یەوە بەشداریان کردوە بۆ پاراستنی ئیسلام بەربەرەکانی کردن دژی دوژمنانی خوا • بگرە کوردی موسڵمان خۆیشی هیچ شتێك دەربارەی مێژوی ئیسلامو مێژوی ئیسلامی کورد بەتایبەتی نازانێت !

ئەم نەزانینە دەربارەی ڕووداوەکانی مێژووی ئیسلامی ، هۆیەکی سەرەکییە بۆ لاواز بوونی پەیوەندیٚ موسڵمانەکان بەدینەکەیانەوە هەروەها بەیەکترەوە لەم سەردەمەدا • جگە لەزاڵ بوونی بیرو رای میللی گەری بەسەر راڤە کردنی مێژوی ئیسلامی‌دا کەبووەتە هۆی جیا کردنەوەی گەلانی موسڵمان بەتەواوی لەمافی زانینی پلەو پایەی سروشتی خۆیان لەمێژووی ئیسلامیو ڕووداوەکانیا بەکوێرەی ئەو دەورەی دیویانە لەدروست کردن و گەشە پێ دان و پاراستنی ئەم مێژووە پرشنگدارەدا کەشانازی پێوە ئەکەین وەك چۆن شانازی بەئیسلام خۆیەوە ئەکەین •

وەکو ووتمان مێژووی ئیسلامی بەتەنها مێژووی عەرەب نیە ، هەروەها مێژووی عەرەب مێژووی ئیسلام نیە بەگشتی • چونکە گەلەکانی تریش لەدروست کردن و دارشتنی ئەم مێژوەدا بەشداریان کردوە • بێگومان مێژوی ئیسلامی ئەم گەلانە لەگەڵ مێژووی ئیسلامی عەرەب‌دا ، ئینجا ڕووبەری سروشتیو تەواوی ڕووداوەکانی مێژووی ئیسلامی پێك ئەهێنن •

گەلی کورد ئیسلامیان پاراستووەو دژی ئیستعماری خاچ پەرستی خەباتیان کردوە کەدرندەترین دوژمنی مێژویی ئیسلامن ، لەکاتێکا پاڵەوانی کوردی موسڵمان ((صلاح‌الدینی ئەیوبی)) سەرکردایەتی خەباتی گرتە دەست بۆ پاراستنی نیشتمانی ئیسلامی ،کە بەپێی تێڕوانینی قورئانی بریتیە لەنیشتمان و شناسنامەی هەموو موسڵمانێك • نیشتمانی ئیسلامی بەتایبەتی بەکەسەوە نەبەستراوە ، بەڵکو نیشتمانی خۆشەویستی گشت موسڵمانێکە لەهەر کوێیەك بێت وە لەهەر کاتێکا بێت بەمەرجێ ئاڵای ((لا الـه الا الـلـه محمد رسول الـلـه)) بەسەریا بشەکێتەوە •

ئیسلام زۆر چاك کوردەکانی تێگەیاند بوو کەنیشتمان و شناسنامەو باوەڕو مایەی گشت شانازیەکیان تەنها ئیسلامو خەباتکردنە لەپێناوی پاراستن و بەرز کردنەوەی ئاڵاکەیدا • ئەگینا چۆن تێکۆشان و قوربانی دانیان بۆ ڕزگار کردنی قودسی پیرۆز

راقه بكەین ٠ هەروەها گرنگی دانیان بەزمانی عەرەبی لەكاتێكا خۆیان زمـــان و نیشتمانی تایبەتیان هەیەو شانازی پێوە ئەكەن ؟ ! بێگومان خۆشەویستی ئیسلام پالی پێوە ناون بۆ ئەم ئامانجە پیرۆزە ! !

" "

گەلی كورد بەباوەرێكی پتەوو سنگێكی فراوانەوە ئاینی ئیسلامیان وەرگرتووەو بەخێرایی لەگەلیا گونجاون ٠ چونكە ئیسلام بریتییە لەوەلامدانەوەی سروشتی بۆ ئەو دەروونە خاوێن‌و خێر خوازەی لەقولایی فیطرەتیاندا جێگیر بووە ، بەهۆی ئەو سروشتە جوان‌و سازگارەوە خوای پەروەردگار پێی بەخشیوون ٠ لەچیاو دولـــــی رەنگین‌و بەفرینی كوردستاندا ٠ بۆیە كوردەكان بەگشتی ئیسلامیان وەرگرتـــووەو راستەوخۆ دەستیان داوەتە تێكۆشان لەپێناویاو لەپاشا توانیان سەركردایەتـــی جیهانی ئیسلام بگرنە دەست بۆ خەبات كردن دژی دوژمنانی داگیركەر ٠ ئـــەم راستییە چاكترین بەلگەیە لەسەر پاكی‌و ئازایەتی‌و رەوشت جوانی ئەم میللەتـە كەهەمیشە ئامادەن بۆ وەرگرتنی راستی‌و بەرهەلستی كردنی نارەوایی ٠

وەكو ووتمان گەلی كورد وەنەبێ تەنها ئیسلامیان وەرگرتبێ‌و بەس ، بەلكـــو خەباتیان كردوە بۆ بلاو كردنەوەی بانگەوازەكەی لەهەموو ناوچەكانی دوورو نزیكی ئەم جیهانەداو لەگەل موسلمانانی عەرەب‌و توركدا بەشداریان كردوە بۆ رزگـــار كردنی ئاسیای بچووك‌و ئەوروپای خۆرهەلات لەچنگی خوانەناسان‌و بێ باوەران ٠ هەر ئەمانیش بوون جیهانی ئیسلامیان‌لەزۆرو ستەمی خاچ پەرستانی ئەوروپـــا ی خۆرئاوا رزگار كردو دەولەتێكیان دامەزراند كەببوە بەردی بناغە بۆ فراوانكردنـی زەوی ئیسلام لەگشت لایەكەوە ٠ وەهەر لەسەر دەستی كوردەكاندا بوو كەدوا قەلای شعوبیەت روخێنرا كەبریتی بوو لەدەولەتی ئیسماعیلیە لەمیسر ٠ هەروەها كوردەكان توانیان دەسەلاتی سەربازی لەباكووری ئەفەریقادا جێگیر بكەن‌و قەلاكـــا ن دژی دەولەتی رۆمانی قایم بكەن ٠ بەم شێوەیە سنوری دەولەتی ئیسلامیان پاراســت‌و قودسی پیرۆزیان لەچنگی خاچ پەرستەكان رزگار كرد ٠ دەركەوتنی ((صلاح‌الدین)) لەو سەردەمەدا بوو بەهۆی گۆرانی مێژوی ئیسلام بەتایبەتی‌و مێژوی جیهـــــان بەگشتی ٠ چونكە دەولەتی عەباسی لەسەرە مەرگا بوو ، دوژمنان خۆیان بۆ سەلاس دابوو بۆ پەلامار دانی‌و لەناو بردنی‌و دابەش كردنی لەنێوان خۆیاندا ٠ وە هــەر ئەم رووداوەش بوو كە بوو بەهۆی ژیانەنەوەی ئەوروپا لەتارێكی نەزانــــــــی‌و بەندایەتی‌و گەیشتە ئەم ئاسۆیەی كەئێستا تیایا ئەژی !

بێگومان زۆر لایەنی تری مێژووی ئیسلامی كورد شاراوەیەو پێویستی بەئاشكرا

کردن‌و نوسینه‌وه‌و بڵاوکردنه‌وه هه‌یه . مێژوی ئه‌م میللەتە خه‌باتکه‌ره به‌شێکه له مێژوی ئیسلامی‌و لێی جیا ناکرێته‌وه‌و شانازیشی پێوه ئه‌که‌ین، چونکه باوه‌ره‌که‌مان دروستی کردووه ، و هه‌ر ئه‌م باوه‌ره‌یه که بریتی‌یه له‌په‌یوه‌ندی فیکری‌و رۆحی‌و ویژدانی‌و ئه‌مان به‌ستێت به‌گه‌لانی تری موسڵمانه‌وه . زیاتر له‌وه‌ش ئه‌م مێژوه مه‌زنه پریه‌تی له‌پاڵه‌وانێتی‌و ئازایه‌تی‌و هه‌ڵوێستی پر له‌شانازی که‌مێژو بۆباب‌و باپیرانمان تۆمار کردووه .

ئیسلام په‌یوه‌ندی هاوبه‌ش‌و گه‌وره‌ترین راستی‌یه که‌موسڵمانه‌کان به‌گشتی له عه‌ره‌ب‌وفارس‌و کوردو تورك ... هتد پێکه‌وه ئه‌به‌ستێت‌و کۆمه‌ڵگه‌ی ئیسلامی پێك ئه‌هێنن . له‌م کۆمه‌ڵگه‌یه‌دا هیچ جیاوازیه‌ك له‌نێوان کوردو عه‌ره‌ب‌و که‌سێکی تردا نیه ، جگه له‌پله‌ی په‌رستن‌و خه‌بات کردن . ئه‌ندامه‌کانی ئه‌م کۆمه‌ڵگه‌یه هه‌مو وه‌ك دانه‌کانی شانه ریکن‌و یه‌کسانن‌و هه‌موبان نه‌وه‌ی ((ئاده‌م)) ن و ((ئاده‌م)) یش له‌خاکی ئه‌م زه‌وی‌یه‌یه‌و خوای په‌روه‌ردگار ریزی لێ ناوه .

" ٦ "

گه‌لی کورد له‌بزوتنه‌وه‌ی فیکری‌و بنیات نانی شارستانێتی‌یه مه‌زنه‌که‌ی ئیسلامدا به‌شداری کردوه . ئه‌م به‌شداری کردنه‌ش به‌زۆری له‌بواری زانیاریه‌کانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی‌و قورئان‌و حه‌دیس‌دا بووه ، ئه‌مه‌ش به‌ڵگه‌یه له‌سه‌ر دڵسۆزی‌و قوولی باوه‌ره‌که‌یان . له‌زانیاری حه‌دیسدا پێشه‌وا بوون به‌بێ هاوشان بۆ نموونه: (ابن صلاح شاره‌زوری) که به‌ناوبانگترین زانایه له‌زانیاری حه‌دیسدا کورده .

هه‌روه‌ها گه‌لی کورد له‌بڵاو کردنه‌وه‌و گه‌شه پێدانی زانیاریه شه‌رعیه‌کاندا هاوکاری کردوه . سه‌دان به‌رگ کتێب له‌زانیاریه‌کانی فیقهی ئیسلامیدا به‌ناوی زانایانی کورد رازاونه‌ته‌وه ، وه‌ك ((ئامدی)) که‌خاوه‌نی کتێبی " الاحكام في اصول الاحكام "ه . هه‌روه‌ها له‌زانیاره‌کانی مێژو جوگرافیاو ئه‌ده‌ب‌دا گه‌لی زانای به‌ناوبانگیان لێ هه‌ڵکه‌وتوه که‌مایه‌ی شانازی‌و سه‌ربه‌رزین ، وه‌ك زاناو مێژونوسی ناودار ((ابن الاثير)) که خاوه‌نی کتێبی ((الكامل في التاريخ)) ه یان ((ابن خلكان)) مێژو نوس‌و جوگرافی ناسی به‌ناوبانگ که به‌رهه‌مه‌کانیان وه‌ك ئه‌ستێره له‌ئاسمانی مێژوی ئیسلامیدا ئه‌دره‌وشێته‌وه . ئه‌مانه‌و ده‌یان زانای تر که به‌هۆی نه‌زانی پشت گوێ خستنه‌وه ناویان شاراوه‌ته‌وه‌و له‌بیر براونه‌ته‌وه .

پێویسته مێژو نوسه موسڵمانه‌کان قوڵی لێ هه‌ڵ بماڵن بۆ ئه‌وه‌ی راستی‌یه‌کانی مێژوی ئیسلامی زیندو بکه‌نه‌وه‌و ئه‌و گه‌ردو تۆزو ژنگه‌ی لێ نیشتووه لای ببه‌ن و رووه پرشنگداره‌که‌ی ئاشکرا بکه‌ن . پێویسته بایه‌خێکی ته‌واو به‌م مێژوه بدرێت

چونکە گەلێ لایەنی شاراوەی شارستانێتی ئیسلام زیندو ئەکاتەوەو زیاتر نەوەکانی پێکەوە ئەبەستێت .

بزوتنەوەی فیکری لەلای گەلی کورد بەرهەمێکی شارستانێتی ئیسلامی‌یە کـــە لەبنیات نانیدا هاوکاریان کردوە . کەواتە گەلی کورد گەلێکی شەخۆر نین کـــە بنەرمەتو شارستانێتی‌یان نەبێت ،وەك هەندێ نەفامو نەزان لیێی تێ ئەگەن . بەلکو گەلێکی خاوەن نەژادو مێژوەو بەشانازیەوە جێگەی خۆی لەریزی گەورەترین شارستانێتی‌دا دیاری کردوە ، ئەوەش شارستانێتی ئیسلامی‌یە کە گەورەترین بەشی زەوی گرتوتەوە لەنێوان ئاسیاو ئەفەریقیاو ئەوروپادا . بە ئەم ناوچە فراوانـــە ئەوتریێ جیهانی ئیسلامی ،کەنیشتمانی هەر ئەو کەسانەیە تیایا ئەژین و بیـــرو باوەری ئیسلامیان هەلگرتووە . ئەمەیە واتەی هاونیشتمانێتی لەتێروانینـــــی ئیسلامیدا ،کە لەدلو دەروون و مێشکی گشت موسلمانێکدا جێگیرە لەتورك و کوردو فارس و عەرەب و ئەفغان و .. هتد . لەکومەلگەی ئیسلامیدا رەگەزو دەمارگیـــری و میللی گەری و رەنگو زمان ناخوێنرێتەوە . بەلکو چاکترین و تاقە شناسنامە کـــە ئەندامێکی ئەم کومەلگەیە پێش کەشی بکات بریتی‌یە لەدلسوزی و خەبات کردن و رەوشت جوانی و باوەری پتەوە . ئیتر لەهەر هوزو گەلو زمان و رەنگێك بێت ،بـا پێست رەشەکانی خواروی ئەفەریقیاش بێت . هەر کەسێك لەم راستە رێـــبازە لابدات ، ئەوا سوك و ریسواو لەریز بەدەرە ، ئەگەر بێت و عەرەبیش بێت و لەنەوەی پێغەمبەریش بێت !.

× × ×

" ٧ "

دوای ئەوەی دەولەتی ئیسلامی کورد دامەزراو لەجەنگی بەناوبانگی (حەتین)دا بەفەرماندەی ((صلاح‌الدین)) زورانێکی سەربازی و دەروونی بەسەر ئەوروپای خاچ پەرستا هێنا ، چەند دووریەکی گرنگ لەبوونی مێژوی گەلی کوردا پەیدا بـــوو ، دەربارەی کاریگەری ئەم میللەتە لەرووداوەکانی مێژودا . ئەمە راستی‌یەکەو واقیع ئەی سەلمێنێت و دەم کوتی گشت نالەبارێك ئەکات کەنەیەوێت دان بەمافـــی مێژویی ئەم گەلە قارەمانەدا بنێت . بێگومان جەنگی خاچ پەرستەکان بەرای گشت مێژو نووسەکانی روژهەلاتی و روژئاوایی ، هوێەکی کاریگەرو سەرەکیە لەبوژاندنەوەی ئەوروپاو رووخاندنی دەرەبەگایەتی و دامەزراندنی حکومەتە میللی‌یەکان و بەرپـــا بوونی شورشی پیشەسازی‌دا . هەروەها ئەوروپا هەرگیز تالی و دژواری ئـــــە و دورانـە مێژوییەی لەبیر نەچوتەوە کە لەسەر دەستی موسلمانەکاندا چەشتویەتی بەسەرکردایەتی کوردەکـان .

عەرەبەکان لەپێش هەموو کەسێکەوە گوێیان لێ بوو ((ژەنەراڵ ئەلەنبی)) فەرماندەی هێزەکانی بەریتانیا ،کاتێ هاتە فەلەستین و بەزۆری ئاگرو ئاسن ئەو ناوچەیەی داگیر کردو ڕۆیشتە سەر گۆڕی پیرۆزی ((صلاح‌الدین)) و وتی : من لەنەوەی خاچ پەرستەکانم و شارلانم ،ئەی صلاح‌الدین نەوەکانی تۆ لەکوێن ؟ ! ئینجا وتی : ئەمڕۆ جەنگی خاچ پەرستی دوایی هات ! بەڵام ئایا ڕاستە دوایی هاتووە ؟ !

ئەم ڕاستی‌یە کەمێژوی نوێ تۆماری کردوە چاکترین بەڵگەیە لەسەر کاریگەیی ئەو دۆراندنە مێژوییەی بەسەر ئەوروپای ڕۆژئاوادا هات ،کاتێك خاچ لەبەردەم هیلال‌دا شۆڕ کرایەوە ٠ کەواتە گەلی کورد کێشەو پلەی تایبەتی خۆی لەمێژوی ئیسلامی و مێژوی مروڤایەتی‌دا هەیە ٠ ئەی ئێستا چی ڕووی داوە ؟بۆچی بەم شێوەیە بەرکەنار کراوەو جیا کراوەتەوە ؟ وە بۆچی لەلایەن عەرەب و تورك و فارسەوە ئەم دژایەتیە میللی گەریەی لەگەڵدا ئەکرێت ؟ لەکاتێکا هەموو ڕۆڵەی هەمان ئوممەت و قوتابی هەمان پەراون کە قورئانی پیرۆزە ؟ وە بۆچی ئەم تەوقە ترسناکە خوێناویەی کراوەتە گەردن ؟ ! بەمەرجێك هەمیشە بەگیان و ماڵ و ڕۆڵەکانیەوە ئامادە بووەو ئامادەشە بۆ ڕزگار کردنی قودس و هەموو ناوچە داگیر کراوەکانی تری جیهانی ئیسلام ٠

ئەم ناکۆکی‌یە خوێناویە کاتێك دروست بوو کە تورك و عەرەب لەبرایی باوەر دەرچوون و وردە وردە لەئیسلام دوور کەوتنەوە بەهۆی زیندوو کردنەوەی مێژووی جاهیلی میللی گەری‌یەوە ٠ بەم ڕێگایەش دوو ئامانجی گڵاوی بێگانەکانیان هێنایە دی :

یەکەم : دروستکردنی تورکایەتی و عەرەبایەتیەکی لەئیسلام داماڵراو٠

دووەم : داماڵینی مێژوی ئیسلام لەئیسلام و دانانی مێژوییەکی عەرەبی میللی گەری ڕووت کەهیچ پەیوەستیەکی بەگەلانی تری موسڵمانەوە نەبێت ،مەگەر بەشێوەیەك خزمەتی شەخسیەت و مێژوی عەرەبی بکات ٠ لەپاشا دەستیان دایە بەعەرەب دانە قەڵەمی هەموو زاناو پیاوە مەزنەکانی ئیسلام کە لەگەلانی تری موسڵمانن ،گوایە ئەمانە بەزمانی عەرەبی بەرهەمەکانیان تۆمار کردوە ٠ ئا بەم مەنتیقە ناهەموارە ،شوێنکەوتوانی جاهیلیەتی عەرەبی ئەیانەوێت گەلی کوردو گەلانی تری موسڵمان لەئیسلام دوور بخەنەوە ٠ بێگومان نەخشەی ترسناك بۆ ئەم مەبەستە کێشراوە لەلایەن دوژمنانی ئیسلامەوە لەخاچ پەرستان و ماسۆنیەکان و سەهیۆنیستەکان ٠

" ٨ "

دوژمنانی ئیسلام لەتاریکاییدا دەستیان بەنەخشە کێشان کرد بۆ کپ کردنەوەو کوژاندنەوەی بڵێسە پرشنگدارەکەی ئیسلام دوای ئەوەی پەرەی سەندو تینی پەیدا کردو دۆرانێکی تری سەربازیو دەروونی بەسەر ئەوروپای رۆژئاوای هێنا ،کاتێك لەسەر دەستی ((سولتان محمدی فاتیح)) دا شاری (قوستەنتینیە) رزگار کراو کرا بەپایەتەختی دەوڵەتە فراوانەکەی ئیسلام . دەوڵەتی ئیسلام فراوان بوو و باڵی بەسەر گەلێ ناوچەی ئەوروپادا کێشا چونکە جیهاد رێبازی بەردەوام بوون‌و هۆی مانەوەی ئەم دەوڵەتە مەزنە بوو . ئەمە لەلایەکەوە هەروەها کۆمەڵگەی ئیسلامی کۆمەڵگەیەکی جیهانی‌یەو لەبۆتەکەیدا هەموو گەڵ‌و نەتەوەکان پێکەوە ئەژین بەهۆی باوەری بەتینی ئەم دینەوە .

بیری فراوان کردن‌و رزگار کردنی ـفتح ـئیسلامی خولیای شەو و رۆژی سوڵتانەکانی عوسمانی بوو ،بەتایبەتی لەناو جەرگەی ئەوروپادا . چونکە ئەوروپای رۆژهەڵاتیان بەتەواوی لەچنگی خوانەناسی‌و نەفامی رزگار کرد بوو ،بریسکەی ناڵی نەسپەکانیان قەڵای پاشاکانی ئەوروپای هێنا بووە لەرزین . بۆیە دەوڵەتە ئەوروپاییەکان هەموو لەسەر ئەوە رێکەوتن دەوڵەتی عوسمانی لەناو بەرن کە تاکە کۆسپ بوو لەرێگەیاندا بۆ زەوت‌و کردن‌و تاڵان کردنی سامان‌و بەروبوومی رۆژهەڵاتی ئیسلامی . وە بەپێویستیان ئەزانی کەبیناى ئەم دەوڵەتە تێك بدەن‌و ئاڵای خیلافەتی ئیسلامی لەسەر شانۆی ژیان داگرنە خوارەوە .

دوژمنانی ئیسلام چاك دڵنیا بوون کەئیسلام نهێنی هێزو مانەوەی ئەم دەوڵەتەیە . لۆرد کرۆمەر کە مەندوبی سامی بەریتانی بوو لەقاهیرە لەو سەردەمەدا رووی کردۆتە ئینگلیزەکان‌و وتویەتی : تا ئەم قورئانە بخوێنرێتەوەو کەعبە زیارەت بکرێت ،ئێوە ناتوانن کارو باری خۆتان لەم ناوچەیەدا جێگیر بکەن .

ماسۆنیەت‌و خاچ پەرستی جیهانی پێکەوە نەخشەیان کێشا بۆ لاواز کردن و روخاندنی ئەم دەوڵەتە ،بەهۆی بالیۆزخانەکانیەوە لەئەستەمبول‌و شارە گەورەکانی تری ئیسلامدا . تۆرەکانی داوی (تەبشیر) لەهەموو لایەکی جیهانی ئیسلامیدا بڵاو بوونەوەو دەستیان کرد بەگومان دروستکردن بەرامبەر ئیسلام‌و بوونی خواو شەخسیەتی پێغەمبەرو خەلیفەکان‌و پێشەوایانی تری ئیسلام . سوودیان لەو نەزانی‌و نەخوێندەوارییە وەرگرن کە لەزۆربەی ناوچەکانی جیهانی ئیسلامیدا تەشەنەی کرد بوو ،بەهۆی کەمتەرخەمی‌و بێ‌ئاگایی‌و گومرایی زۆربەی کاربەدەستانی دەوڵەتەوە . بەمەشەوە نەوەستان ،بەڵکو رۆژهەڵات ناسەکانیش دەستیان کرد بە نووسینەوەی مێژووی ئیسلام‌و زیندو کردنەوەی مێژووی جاهیلی عەرەب‌و گەلانی

تری ئیسلامو بەرگی نەتەوە کەرییان لێ پۆشیو کردیان بەیەکەم هەنگاو بـــو مراندنی گیانی ئیسلامیو چاندنی تۆوی نەتەوە کەریو رەگەز پەرستی لەجیانیدا، بەتایبەتی لەناو تورکو عەرەبەکاندا ٠

جوولەکەکانیش لەرێگای دەزگاکانی ماسۆنیتی‌یەوە دەورێکی بالایان بینی لـــە لاواز کردنو روخاندنی دەولەتی عوسمانیدا ٠ ئەوە بوو بەهۆی پارتی ئیتحـــادو تەرەقی تورانی‌یەوە توانیان سولتان عبدالحمید لەسەر تەختی خیلافەت لابـــەن کە گەورەترین کۆسپ بوو لەرێگەی زایۆنی جیهانیدا بۆ دابین کردنی پارچەیەك زەوی لەناو جەرگەی وولاتی ئیسلامیدا لەفەلەستین ٠

(قەرەصۆ) سەرۆکی بنەمالەی جوولەکەکان لەدەولەتی عوسمانیدا ، چـــوە لای (سولتان عبدالحمید) بۆ وەرگرتنی پارچەیەك زەوی لەفەلەستین بەرامبەر (٢٠) ملیۆن لیرەی زێری پوخت ، لەکاتێکا گەنجینەی دەولەت لەوپەری نابووتیدا بوو٠ بەلام خوای میهرەبان پاداشتی ئەم سولتانە مەزنە بداتەوە رووی کردە (قەرەصۆ) و ووتی : ئەی بەراز ، زەویەك بەخوێنی موسلمانان ئاو درا بێت ، تا خوێنمانـــی لەسەر نەرژێت نایدەم بەدەست ئەم چەپەلانەوەو هەرگیز مێژوی باو باپیرم گلاو ناکەمو ئەمە زەوی ئیسلامەو هەر ئەبێ بمێنێتەوە) ٠

لەمێژوی نوێدا نەمان بیستوە کەهیچ سەرۆکێکی عەرەبی هەلوێستێکـــــی قارەمانانەی بەرامبەر بەمەسەلەی فەلەستین بوو بێت ، وەك هەلوێستی ئـــەم سولتانە مەزنە یان وەك هەلوێستی صلاح‌الدین کەلێیان پرسی : ئایا هۆی چیـــە هەرگیز پێکەنینت لەدەم دەرناچێت ؟ لەوەلامدا ووتی : چۆن ئەتوانم پێبکەنـــمو قودسی پیرۆز لەژێر دەستی خاچ پەرستەکاندا بنالێنێت !

خۆ ئەمرۆ بەچاوی ئەبینین کەسەرۆکە ئەلقە لەگوێکانی نەتەوە کەری عەرەبـــی چۆن فەلەستینو ناوچەکانی تر بەنرخێکی هەرزان ئەفرۆشنو پێش کەشی دوژمنانی ئەکەنو سوکیو رسوایی دنیاو قیامەت بەسەر خۆیاندا ئەهێنن ٠

دوای لابردنی سولتان عبدالحمید ، هێزە جیهانیەکانی بە بەریتانیاو فەرەنساو ئیتالیاو روسیاو ئەمریکاوە توانیان پەلاماری دەولەتی عوسمانی بدەنو لەجەنگـــی جیهانی یەکەمدا روخاندیانو ناوچەکانی جیهانی ئیسلامیان لەنێوان خۆیانـــــدا دابەش کرد ٠ بۆ ئەوەی زیاتر نەخشەی گلاوی خۆیان بەجێبهێننو رقو کینـــەی هەزار سالەیان دابمرکێننەوە ، لەناو جەرگەی وولاتی ئیسلامدا لەتورکیا فس فـــس پالەوانێکیان لەسەر تەخت داناو بەرگێکی قارەمانانەیان لەبەر کرد کە گوایە ئەم فەرماندە خەباتکەرە (کمال ئەتاتورك) توانی تورکیا بەدەستەوە نەداو بـــە ســـەر دوژمنانـــدا زال بێت ٠ ئینجا بۆ ئەوەی زیاتر نەخشەکەیان سەرکەوتوو بێـــت ،

هاتن هەموو پێکەوە پەیمانی (لۆزا ن)یان لەنێوان تورکیاو دەوڵەتە ئەوروپاییەکاندا بەست . لەم پەیمانەدا بتی داتاشراوی نەتەوە گەری تورکیا (کمال ئەتاتــوْ ر ك) بەڵێنیدا بەتەواوی شوێنەواری ئیسلامیەت لەتورکیادا نەهێڵێت . بۆ ئەم مەبەستە رووپۆشی ئافرەت و بەرگی نەتەوەیی ـ بەتایبەتی بۆ زانایانی ئیسلام ـ قەدەغــــە کردو گۆری بە بەرگی ئەفرەنجیو سزای سەختی بۆ سەر پێچیکەران دیاری کرد . هەروەها شەریعەتی ئیسلامی لەحوکم کردندا لابردو گۆری بەیاسای مەدەنــــی رۆژئاوا .

بەم شێوەیە بتی داتاشراوی تورکیا (ئەتاتورك) هەڵسا بەدامەزراندنــــــی دەوڵەتێك لەسەر بنچینەی عیلمانیەت و نەتەوەگەریو دینی ئیسلامی لەدەوڵەت و ژیان دوور خستەوەو سیاسەتی (تەتریك)(١)ی بەسەر کوردو عەرەبی ناو تورکیادا سەپاندو پەیوەندی لەنێوان تورکیاو جیهانی ئیسلامدا بچراند . بەڵێ ئەتاتوْ ر ك ژەهراویترین تیری وەشاند دژی گەلی کورد لەتورکیادا . قەسابخانەی ئاشکرا ی دانا بۆ سەر برینی کوردەکان بەکۆمەڵ ، بەبێ هیچ تاوانێك جگە لەوەی کــــە کوردن و موسڵمانن و نایانەوێت بەفەرمانی ئەم ناڵەبارە لەرێبازی دینەکەیــــان بچنە دەرەوە . ئەم ستەمکارە بەفەرمانی ئاغا ئەوروپاییەکانی هەڵسا بەم کــــا ر ە نارەوایە ، بۆ ئەوەی برایەتی ئیسلامی لەنێوان کوردو تورکدا بپچڕێنێت وئوممەتی ئیسلامی کەرت کەرت بکرێت و لەنێوان خۆیاندا برا کوژی بکەن .

هەروەها لەووڵاتی عەرەبیدا خوێندنگاو قوتابخانەکان بانگەوازی نەتەوەگــــەری عەرەبییان بڵاو کردەوە ، بەهۆی چەندەها گاوری دڵسۆزەوە کە لەدەزگاکانــــی تەبشیردا بۆ ئەم مەبەستە ئامادە کرا بوون ، وەك بوترس بوستانیو ناصیف یازەچی و بەشارەت خوری . ئەمانە هەموو گاور بوون و خوویان بەم ئاگرەدا کردو چەندەها رێکخراوەو کۆمەڵەی نەتەوەگەرییان لەنێوان عەرەبەکانی سوریاو لوبنان و ناوچەکانی تری عەرەبیدا دروست کرد .

x x x x x

" ٩ "

کاتێك ئیمپریالیستە خاچ پەرستەکانی سەدەی بیستەم دەستیان کرد بــــە داگیر کردنی ووڵاتی ئیسلامو لەنێوان خۆیاندا بەشیان کرد ، عێراق بــــە ر

---

(١) تەتریك : واتــە : بەزۆر کــردن بەتــورك .

ئینگلیزەکان کەوت . گەلی کورد لەعێراقدا وەك شێری ژیان دژیان راوەستـــاو بەفەرماندەی قارەمانی کوردی موسڵمان شێخ مەحمودی حەفید کە ئاڵای جیهادی ئیسلامی هەلکردبوو . لەکوردستانی عێراقدا لەناوچەی سلێمانی بەرهەڵستی داگیر کەرانیان کردو ژمارەیەکی زۆر شەهیدو قوربانیان‌دا . هەروەها کوردەکان لەشۆرشی عێراقی ۱۹۲۰ ز دا ، دەورێکی بالآیان بینی . بەلآم بەداخەوە پەراوەکانی مێـژوی نوێ بـاسی ئەم بەشداری کردنەی گەلی کوردیان شاردۆتەوە . بۆیە پێویستە بـە لێکۆڵینەوەو راست کردنەوە ئەکات . بێگومان بیرو رای نەتەوەگەری عەرەبایەتـی بۆتە هۆی شاردنەوەو پشت گوێ خستنی ئەم راستی‌یە .

دوای ئەوەی ئیمپریالیستەکان پشتیان هەلکردو ناوچەکانی وولآتی ئیسلامیـان بەجێ هێشت ، چەندەها حکومەتی بەناو نیشتمانی‌یان لەجێگەی خۆیان دانا کـە لەسەر بنچینەی عیلمانیەت‌و نەتەوەگەری دروست کرا بووە . بۆیە هیچ شتێـك لەمەسەلەکە نەگۆرا . بەڵێ ئیمپریالیست لەرووی دەسەلآتی سەربازیەوە رۆیشت . بەلآم بوونی فیکری‌و فەرهەنگی (۱) بەسەر سنگی موسڵمانانەدا هەر چوکی‌دا دابـوو پیاوان‌و کاربەدەستانی رژێمە دروستکراوەکان هەر بەعەقڵیەت‌و بیرو هۆشی بێگانە بیریان ئەکردەوەو ئەجولآنەوەو لاسایی کردنەوەی کوێرانە هەر بەردەوام بـوو ، بەهۆی هەستی سەر کزی‌و نابووتیان بەرامبەر شارستانێتی ئەوروپا . ئەمە لـــە لایەکەوە ، لەلایەکی تریشەوە کاربەدەستان لەپەروەردە کراوانی سەردەمی داگـیر کردن بوون‌و بەشیرو شەکری ئیمپریالیست گۆش کرا بوون‌و لەئیسلام‌و واقیعـی خەلکی وولآتەکەیان دوور کەوتبوونەوە . تەنـها نوێنەرو هەلگری بیرو رای نەتەوە گەری ئەوروپایی‌و بێگانە پەرستی بوون‌و بەس . ئەو رق‌و کینەو دووبەرەکیـــەی ئیمپریالیستەکان لەنێوان تورك وعەرەب‌و کوردو گەلانی تری ئیسلامدا چانـــد بوویان ، ئەمان زیاتر کڵپەیان لێ هەلگیرساندو تا بهاتایە دوژمنایەتیەکەیـــان قوڵتر ئەکرد .

عەرەبە رەگەز پەرستەکانی کاربەدەستانی بەغدا لەهەموو سەردەمێکدا بـــە فەرمانی ئاغاکانیان هەڵساون بەچەوساندنەوەی گەلی کوردو پێ شێل کردنی مافی رەوایان . ئەمە لەلایەکەوە ، لەلایەکی تریشەوە گوێ لەشتەکانی بێگانە هەڵسـان بەهاندانی کوردەکان‌و رق‌و کینەیان لەدڵ‌و دەروونیاندا چاند بەرامبەر ئیســلام . چونکە وایان تێگەیاندن کە گوایە ئیسلام بووەتە هۆی ئەوەی عەرەب گەلی کورد بچەوسێنێتەوە . بەلآم لەراستی‌دا کاربەدەستانی عەرەبی ئەم سەردەمە زۆر لـــە

---

(۱) الوجود الفكري والثقافي .

ئیسلام دوورن‌و گۆشکراوی بیگانەن‌و ئەو پارت‌و کۆمەڵە سیاسیانە ئەنوێنن کە بەرنامەی عیلمانی‌و تیۆری نەتەوەگەری‌یان کردوتە ڕێبازی خۆیان کە لەسەر بنچینەی جیاوازی خوێن‌و نەژادو زمان دامەزراوە.

ئەم کاربەدەستانە هەمیشە وەك کەمایەتیەك بۆ گەلی کورد ئەڕوانن ئایا ئەبێ کوردەکان هەڵوێستیان چۆن بێت بەرامبەر ئەم خرۆشانی نەتەوەگەری‌یە ؟ ! کوردی موسڵمان ئەبێ چی لێ چاوەڕوان بکرێت ،کاتێك ئەبینێ هەر عەرەبەو ئاڵای عەرەبایەتی هەڵگرتووەو هەر تورکەو بانگەوازی تورانیەت بەرز ئەکاتەوەو هەر فارسە ڕەگەزی فارسیەت زیندو ئەکاتەوە ؟ !

ئەوەی زیاتر زامی گەلی کورد قووڵ‌و سامناك کردووە ئەو چەوساندنەوە نەتەوە گەرییەیە کە لەلایەن عەرەب‌و تورك‌و فارسەوە دوچاری هاتوون ،لەهەموو ڕوویەکی ژیان‌و شارستانیێتی‌یەوە پشت گوێ خراون‌و وەك کەمایەتیەك مالە ئەکرێن ، بە مەرجێك ژمارەی کورد تەنها لەعێراقدا زیاترە لەژمارەی هەموو گاورەکانی دانیشتووی وولاتانی عەرەبی . بۆیە ئێستا وایان لێ‌هاتووە لەم زەویەدا خۆیان بەغەریب ئەزانن هەر چەند لەناو نیشتمان‌و زەوی‌و زاری بنەرەتی خۆیاندا ئەژین . ئەمەش بەهۆی ئەو بانگەوازە نەفامی‌یەوەیە کە لەسەر بنچینەی خۆ بوونەوەی گیانەوەریی‌و مادییەت دامەزراوە . کاتی خۆی پێغەمبەری مەزن - درودو سەلامی خوای لێ بێت - هاواری کردووە : " دعوها فانها منتنة " . واتە : دەستی لێ هەڵگرن‌و لێی دوور کەونەوە چونکە بۆگەنە . مەبەستی نەتەوەگەری‌و ڕەگەز پەرستی‌یە .

گەلی کوردی موسڵمان نزیکەی سێ یەکێکی دانیشتوانی عێراق پێك ئەهێنن، کە چی کاربەدەستە ڕەگەز پەرستەکانی بەغدا هەمیشە بەچاوی کەمایەتی بۆیان ئەڕوانن . چەوساندنەوەو کوشتن‌و بڕین‌و شارو دێ سوتاندن‌و گوێزانەوەو کەر دن بەعەرەب پیشەی بەردەوامیانە .

جگە لەعێراق گەلی کورد ڕێژەیەکی گەورە لەدانیشتوانی تورکیاو ئێران پێك ئەهێنن . هەروەها ژمارەیەکی باشیان لەڕووسیاو سوریاو لوبنان ئەژین . باری ژیانی ئەوانیش لەباری ژیانی کوردی عێراق چاکتر نیە ،بەڵکو خراپترە . ئەم هەموو کارە دەروونی‌و کۆمەڵایەتی‌و ئابوری‌و نەتەوەییی‌یانە بوو بەهۆی قووڵ کردنی ڕق‌و کینەی نەتەوە گەری لەلایەن کوردەکان‌و زەمینە تەخت بوو بۆ دەستی چەپەڵی سوور لەمەیدانی گەلی کوردی موسڵماندا . ئەم گرێ سەرەتا نیە (عقدة سرطانية) لەم دواییەدا لەناو جەرگەی کوردستاندا جێگەی خۆی کردەوە ، پاش ئەوەی بەرگێکی نەتەوە گەرییان لێ پۆشی‌و بەناوی ڕزگار کردنی گەلی کوردی

ستەم لێ کراوەوە، زۆر لەگەنجەکان هەڵ خەڵەتان و شوێن ئەم بیرو را پووچەڵە کەوتن، گوایە چاکترین ڕێبازە بۆ ڕزگار بوون. بەڵام نازانن ئەمەش پیلانێکی تری فیکریی ئیمپریالیستی نوێیەو ئەیانەوێت لەم ناوچە ستراتیژیەدا دەسەڵاتی خۆیان جێگیر بکەن و لەسەر حسابی کوردی هەژار ئامانجە گڵاوەکانیان بهێننە دی ئایا ئەبێ عەرەب و تورك و فارس بەتەمای چی بن لەگەڵی کورد ؟! لەکاتێکا ئەوان بوون بەهۆی دوور کەوتنەوەی ئەم گەلە لەئیسلام و حوون بەبیری بیرو رای نەتەوە گەری و مارکسایەتیەوە. کوردی هەژار ئەبێ چی بکات کەعەرەب و تورك و فارس ئەبینێت لەگشت لایەکەوە سەریان تێ کردوەو ئەی چەوسێننەوەو بەچاوی سوك بۆی ئەروانن ؟! ئەبێ هەڵوێستی کورد چۆن بێت، کەئەروانێت عەرەبەکان نەوەی پێغەمبەرو هەڵگری پەکەمی ئاینی ئیسلامن، خۆیان لەئیسلام داماڵیوەو کوردی موسڵمان ئەگوژنەوە بەگاوری بەکرێ گیراوی ئیمپریالیستی خاچ پەرست ؟!

ئەم کوردە موسڵمانە لەناخی دڵ و دەروونیەوە عەرەبی موسڵمانی خۆش ئەوێت و نایەنەوێت لێی جیا ببێتەوە. بەڵام چی ئەکەی کەعەرەب دروشمی نەتەوە گەری و عیلمانی هەڵگرتووەو دەستی لەبرایەتی ئیسلامی هەڵتەکاندوە ؟ بێ گومان هیچی بۆ نامێنێتەوە جگە لەبەرپا کردنی ئاڵای نەتەوە گەری بۆ پاراستنی بوون و شەخسیەتی مێژوویی خۆی.

ئا بەم شێوەیە عەرەبەکان پێش هەموو کەس هاوکاریان کرد لەدوور خستنەوەی ئەم گەلە زۆر لێکراوەدا لەخۆیان و لەئیسلامیش. بێگومان لەبەردەم دادگای خوایی‌دا بەرامبەر ئەم تاوانە گەورەیە بەر پرسیار ئەبن. چونکە ئەوان بوون دەماری نەتەوە گەری و ڕەگەز پەرستی جاهیلی‌یان لەم ناوچەیەدا زیندو کردوە.

ئێمە دڵنیاین ئەگەر بێت و گەلی کوردی موسڵمان دەستی دڵسۆزی و برایەتی لەژێر ئاڵای ئیسلامدا لەلایەن عەرەبەوە بۆ درێژ بکرێت، ئەوا بێگومان بیرو رای نەتەوە گەری و دوور لەخوایی لەناو کوردەکاندا هیچ بایەخێکی نامێنێ چونکە ئەم بانگەوازە نەفامی‌یە لەناو کوردەکاندا تەنیا کاردانەوەیەکی ئاشکرایە دژی ئەو چەوساندنەوەو ئەشکەنجەیەی لەلایەن هەڵگرانی بیری نەتەوە گەری‌یەوە خراوەتە سەریان. ئەم بانگەوازە لەلای گەلی کورد بەرهەمی بارێکی تایبەتی و ویژدانی‌یە، نەوەك بەرهەمی فەلسەفەیەکی بێ باوەری بێگانە بێت وەك لەلای عەرەبەکانە،

کوردەکان برای عەرەب و تورك و فارسی موسڵمانن و سورن لەسەر پاراستنی ئەم برایەتیە ئیسلامی‌یە، ئەگەر بێت و ئەوان بەراستی ئیسلام بن. ئەم هەڵوێستە کورد بەرامبەر ئیسلام بەڵگەیە لەسەر ئەوەی ئیسلام دینێکی تایبەت نیە تەنیا بۆ عەرەب، بەڵکو بۆ گشت نەوەی ئادەمە. بەڵام شوێنکەوتوانی بیرورای

نەتەوەگەری ئەیانەوێ بەخەڵکی بگەیەنن کە تەنیا بۆ عەرەبەو هەر ئەوان سودی لێ وەرئەگرن · مەبەستیان ئەوەیە ئەم پەیوەندیە جاهیلیەیە بخەنە جێی پەیوەندی ئیسلامی کەپیرۆزترین و شایستەترین پەیوەندیە مرۆڤەکان لەسەری کۆ ببنەوە·

پەیوەندی نەتەوەگەری لەئەنجامی رەفتاری رەمەکیی کۆمەڵی· گیانەوەرانـەوە پەیدا بووە · ئەم بۆ چوونە زۆربەی زانایانی کۆمەڵ ناسی لەسەری رێکەوتـوون · کەواتە هەستی نەتەوەگەری هەستێکی سەرەتایی گیانەوەرییە کە لەرەمەکـەوە (الـغريزة) دەرئەچێت ، نەوەك بیرێك بێت کەباوەڕو فەلسەفەیەکی پتەو پەیـدا بکات دەربارەی گەردوون و ژیان و مرۆڤ ،بۆ ئەوەی کۆمەڵگەیەکی لەسەر بنیـات بنرێت شایستەی ئادەمی بێت ·

ئەگەر بێت و کۆمەڵگەیەکی ئیسلامی راستەقینە پێك بهێنرێت ، ئەوا کوردەکان بەهیچ شێوەیەك خۆیان بەنەتەوە گەریەوە خەریك ناکەن و بەخۆشی و کامەرانـی لەگەڵ برایانی موسڵمانیاندا ئەژین لەعەرەب و تورك و فارس و گەلانی تر · بـەڵام ئاخۆ رەگەز پەرستانی نەتەوە گەری ئەمرۆ ئەم راستییە تێ ئەگەن ، لەکاتێکـــا تا تەوقی سەریان لەزەنگاوی جاهیلی نەتەوە گەریدا نقوم بو ؟!!

" ١٠ "

پێویستە تێبینیەکی تر ئاراستەی هەڵگرانی ئاڵای نەتەوە گەری عــەرەب بکەین : ئایا بۆچی دنیا بە یەکا ئەدەن کاتێك باسی جێبەجێ کردنی رێـبـازی ئیسلامی بکرێت ؟! بۆچی بۆ حاڵی کەمایەتیە ئاینیەکانی گاورو جولەکە ئەگرین؟ ئەڵێن ئەوانە بۆ کوێ برۆن و چی بکەن ئەگەر بێتو ئیسلام لەژیاندا جێبەجـێ کرێت ؟ گوایە دژایەتی ئاینی لەنێوان رۆڵەکانی یەك گەلدا دروست ئەبێت! ئەم بیانووە پرو پووچە ئەکەن بەدارەدەست بۆ ئەوەی دەست لەئیسلام هەڵتەکێنن·

ئایا لە چ کاتێکا لەسەردەمی زێڕینی ئیسلامدا کەمایەتیە ئاینیەکــــان چەوسێنراونەتەوە یا مافیان خوراوە ؟! ئایا هەروەك موسڵمانەکان لــە مـاف و پێویستیەکاندا مامەڵە نەکراون ؟! ئایا وەك موسڵمانەکان بەشداری خۆشـــی و تەنگانەیان نەکردوە ؟! ئایا ئیسلام کەبەرنامەی خوایە چاودێری مافی هەمـــو لایەکی نەکردوە بگرە گیانەوەرانیش ؟!

ئەی بۆچی تۆزقالێك دڵیان بۆ گەلی کوردی هەزار ناسوتێت ،کە ژمارەیـــان تەنیا لەعێراقدا زیاترە لەژمارەی گشت کەمایەتیە ئاینیەکانی جیهانی عەرەب ؟ ئایا چ تاوانێك لەوە گەورەترە،گەلی کورد بەکەمایەتیەکی نەتەوەیی بدرێتـــە لەڵەم ؟! بەمەرجێك مێژوویەکی مەزن و پرشنگداری هەیە لەگەڵ برایانی عەرەبی

موسلمانیدا بۆ پاراستنی رۆژهەلاتی ئیسلامی! ئایا تاوان نیە کەلی کورد وەك کەمایەتیەکی نەتەوەیی سەیر بکریت کەفەرماندەی قارەمانی وەك (صلاح الدین) یان تیا هەلکەوتوەو (قودسی پیرۆز) و زۆربەی ناوچەکانی سوریاو لوبنـــان و فەلەستین و میسری لەچنگی درندەترین دوژمنی ئیسلام و کەلی عەرەب رزگــار کرد ؟ !

پیش ئەوەی ئەم پیشەکیە کۆتایی پی بهینین ، پیویستە ئەو راستیە بزانین کە :

مەسەلەی کورد یەکیکە لەکیروگرفتە گرنگەکانی جیهانی ئیسلامی ، چونکــە مەسەلەی گەلیکە کە بەتەواوی میژوویەکی پر لەشانازی و ئازایەتی هەیەو لــە رابوردووی ئیسلامیدا پلەی سەرکردایەتیان کرتوتە دەست و دەولەتیکی ئیسلامی فراوانیان دامەزراندوەو ئالای جیهادیان بەرز کردوتەوە لەترسناك ترین قوناغدا کە بەسەر رۆژهەلاتی ئیسلامی دا هاتووە ٠

ئەم مەسەلەیە پیویستی بەلیکولینەوەو ماندوبونیکی دلسۆزانە هەیە . کە لەسەر بنچینەی تویژینەوەو راستکردنەوەیەکی وردو زانستیانە ئەنجام بهینریت و سود لەنوسین و تۆمار کراو و سەرچاوە زانستیە باوەر پیکراوەکان وەربگیریت . بــۆ ئەوەی میژووی ئەم کەلە ستەم لیکراوە روون بکریتەوەو بناسریت . بەو هیوایەوە کەببیتە هۆیەکی کاریگەر بۆ ژیاندنەوەی کیانی ئیسلامی سەر لەنوی ٠

ئەم پیشەکیە پیویستە بۆ ئەوەی ببیتە چرایەك بۆ گشت ئەرکیکی میژوویــی ئەم گەلە موسلمانە بکولیتەوە کە پریەتی لە پەندو ئامۆژگاری و هەلویستی پــر لەشانازی ٠

ئیتر سوپاس و ستایش هەر شایانی خوای پەروەردگارە

× × × × ×

مقدمة في التأريخ الاسلامي الكردي

باللغة الكردية

بقلم
هادي علي